

La tercera secció del volum aplega una «selecció epistolar» que, composta per cinquanta-quatre cartes, abraça els anys 1958-1962 i molt majoritàriament incorpora la correspondència mantinguda entre Pujulà i Dalmau. En la recopilació, generosa en excés —n’hi ha una mitja dotzena de totalment negligibles, de tan lacòniques, i alguns esborranys insubstancials—, s’hi troben alguns continguts singulars, com el de la carta 16 (sobre l’esperit de l’esperantisme), la 36 (de Santiago Albertí a Pujulà sobre les possibilitats de publicar els seus records) o la 41 (resposta de Pujulà a Albertí). A continuació, a la cronologia biogràfica, ja esmentada, la segueix, per tancar el volum, un «recull fotogràfic», prou il·lustratiu, en el qual destaca una foto de Pujulà amb Zamenhof, de 1909, i, accessibles només amb codis QR, quatre retrats pictòrics de Pujulà: els tres de Picasso —el primer, per cert, no funciona— i un altre de Segundo Matilla.

A Imma Farré se li ha d’agrair la feïnada immensa de preparació del volum, per a la qual ha consultat documents d’una dotzena d’arxius. Ha transcrit i reordenat els textos, els ha falcat amb més de sis-cents cinquanta notes a peu de pàgina —algunes, això sí, supèrflues, però amb molt poques inexactituds— i els ha complementat amb una bibliografia i amb un índex onomàstic.

GOMILA PERE, Joan: *L’obra folklòrica d’Isidor Macabich*, Eivissa: Miquel Costa, Editor, 2022.

JOSEP NICOLAU PERELLÓ
 Universitat de les Illes Balears
 jnicoper23@gmail.com

El canonge Isidor Macabich i Llobet (Eivissa, 1883 - Barcelona, 1973) fou un incansable treballador per a la cultura. La seva multiplicitat d’obres de temàtica històrica encara representa avui una fita cabdal per a l’illa major de les Pitiüses i ara com ara la seva figura encara no ha tingut l’atenció que es mereix. La contribució del jove investigador —també eivissenc— Joan Gomila Pere n’és una excel·lent aportació.

El volum ressenyat és una aproximació a la figura i obra folklòrica d’Isidor Macabich, el principal folklorista de l’illa. L’estudi del folklore, però, és sols un dels seus vessants. Gomila (p. 16) empra els termes arxiver, eclesiàstic, folklorista, historiador, periodista, poeta i professor per a referir-se a Macabich. I és que Joan Gomila mateix considera que la figura del polígraf eivissenc ha estat en molts de casos menystinguda per la metodologia que usava, per algunes relacions que va mantenir o per la diglòssia que presenta la seva obra. Per això, la contextualització històrica de l’autor és important, una mostra reivindicativa més vers la seva figura.

Macabich és el primer nom que cal remarcar en l’estudi del folklore eivissenc. Anteriorment, hi havia hagut d’altres autors menors com Josep Clapés Juan,

Francesc Medina o Vicent Torres, però l'eclesiàstic representà un abans i un després en la història d'Eivissa. Col·laborador de grans projectes com el *Diccionari Català-Valencià-Balear* o de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, podem destacar —com a autor— la *Historia de Ibiza* (1966-1967), una obra magna en quatre volums, que publicà en fascicles des de 1909; dècades més tard l'Ajuntament d'Eivissa la patrocinà per a agrupar-ne la publicació. La seva contribució al camp de la folklorística se centrà en tres obres: *Mots de bona cristiandat* (1918), una col·lecció de parèmies, expressions i oracions de caràcter religiós; *Romancer tradicional eivissenc* (1954), un aplec important per la contribució al cançoner, ja que recull vint-i-sis balades; i, finalment, una part del volum IV de la *Historia de Ibiza* (1966-1967) —titulada «Costumbrismo»—, dedicada completament a l'etnopoètica i al costumari amb apartats com «Nuestros trajes y danzas», «Del cançonero» o «Refraner».

Abans de tot això, Fanny Tur Riera ens presenta al pròleg el protagonista de l'obra —Macabich— i relata el recorregut històric des del naixement del religiós eivissenc fins a la publicació del volum. L'actual directora de l'Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera exposa la importància dels seus estudis i de les contribucions que Macabich feu per a Eivissa, que no foren poques. En aquest trajecte, hi trobam la figura d'Isidor Marí Mayans, fillol del canonge i hereu de l'arxiu personal. Marí cedí fa anys els materials a l'arxiu històric pitiús, que havia ajudat a instituir —com era deduïble— Isidor Macabich. A més, el sociolingüista té un paper fonamental en l'estudi: per al procés de documentació Joan Gomila l'entrevistà i adjuntà la transcripció a l'annex documental, on també hi consten un conjunt de fotografies. La darrera figura que presenta és l'autor de l'obra, Joan Gomila Pere, nascut a Eivissa el 1999. Cal esmentar, també, que *L'obra folklòrica d'Isidor Macabich* guanyà el premi extraordinari al millor Treball de Fi de Grau de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de les Illes Balears l'any 2021, un treball que va ser tutelat per la doctora i especialista en literatura oral Caterina Valriu Llinàs.

Després dels apartats introductoris i contextuals —«Context folklòric, social i cultural a l'època d'Isidor Macabich» i «Isidor Macabich: aproximació biogràfica i obra»— trobam l'apartat més rellevant de l'obra, l'estudi. El treball analític de Joan Gomila és precís i senzill: comenta des d'una perspectiva general les obres, els capítols i les mostres etnopoètiques. Abans, però, ens explica la perspectiva que tenia Macabich sobre aquest tipus de materials, és a dir, ens presenta la visió clàssica sobre el folklore (p. 45): «[Macabich] formula la seva concepció del folklore (el fonament en testimonis orals) com a complement de la història (el testimoni escrit), definida al seu torn com “un latido de vida recogido a través de los tiempos”». A continuació, Gomila explica, pel que fa al volum IV d'*Historia de Ibiza*, que n'ha descartat els treballs que no corresponen a la mà de Macabich i aquells que no tenen relació directa amb l'etnografia, el folklore o el costumari. Gomila treballa a partir d'una fitxa per a la descripció dels materials amb els apartats de: *Títol*, *Referència bibliogràfica primera*, *Referències posteriors*, *Classifica-*

ció, *Resum*, *Continguts*, *Comentari/Valoració*, *Fragment* i *Referències*. Així, analitza totes les mostres i comença per *Mots de bona cristiandat*. (En primer lloc, *Mots de bona cristiandat* fou una publicació independent, però Macabich la va incloure el 1967 al IV volum d'*Historia de Ibiza* i Gomila la introdueix dins la segona obra amb els comentaris pertinents.) Després, continua amb els altres materials del volum IV d'*Historia* i acaba amb el *Romancer tradicional eivissenc*.

Joan Gomila demostra amb l'estudi una feina detallada, minuciosa i atenta: no és sols descriure una obra amb una perspectiva general i fer-ne un resum. L'autor n'explica les característiques, les fonts primàries i secundàries, referencia si hi ha articles publicats sobre l'aspecte que comenta i analitza les mostres etno-poètiques des d'una perspectiva generalista, però acadèmica. Gomila no efectua cap comentari de text mot per mot, però sí que en destria la informació rellevant i demostra tenir grans coneixements de tota la bibliografia publicada sobre l'autor i les seves obres. Per posar un exemple, de l'apartat «Rondaies» ens resumeix les narracions orals una per una, les classifica segons l'índex Aarne-Thompson-Uther (ATU) —el sistema internacional de classificació de rondalles— i les relaciona amb altres mostres en llengua catalana.

Per tant, és un estudi detallat de l'obra de Macabich que, alhora, ens serveix com a guia per a aprofundir en els materials folklòrics concrets. Aquests tipus d'obres són necessàries perquè ens ajuden a reivindicar un autor, contribueixen a l'estudi de la seva obra i en sintetitzen la informació. *L'obra folklòrica d'Isidor Macabich* serà —sens dubte— un llibre de consulta per a qui vulgui una aproximació al folklore de les Pitiüses i a la tasca del canonge Macabich.

ALBERT, Esteve: *Josep Sebastià Pons. Poeta de la catalanitat essencial*, Josep Puig Pla i Jaume Vallvehí i Altamira (eds.), Perpinyà: Trabucaire, 2023.

EUSEBI AYENSA

Acadèmia d'Atenes

eayensa@xtec.cat

Quan va sortir a la llum el manuscrit original de *La terra eixorca*, de T. S. Eliot, quaranta-vuit anys després de la redacció del poema, Ezra Pound va exclamar: «Com més sabem d'Eliot, millor!». El mateix es podria dir de Josep Sebastià Pons ara que finalment ha aparegut aquesta monografia inèdita dedicada per Esteve Albert al gran poeta rossellonès.

L'obra, que s'obre amb un proemi de Carles Duarte i un pròleg d'August Bover que posen de manifest la importància del treball editat i reivindiquen les figures de Pons i Albert, es divideix en dos grans apartats: la introducció dels curadors (p. 9-38) i l'edició de l'assaig (p. 39-152), a més de deu utilíssims annexos.